

STRESZCZENIE
pracy doktorskiej „Status prawno-polityczny Telewizji Polskiej S.A.”

Rola mediów publicznych w społeczeństwie demokratycznym jest stałym przedmiotem debaty publicznej. W Polsce jej temperaturę systematycznie podnoszą działania władz, których celem jest podporządkowanie sobie mediów publicznych. Potwierdzają to takie inicjatywy, jak na przykład wprowadzenie w 2005 roku zmian w składzie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (KRRiT), do której w miejsce bezpartyjnych fachowców powołano czynnych polityków czy powołanie Rady Mediów Narodowych (RMN) w 2016 roku, której głównym zadaniem była wymiana władz w spółkach mediów publicznych. Świadczą o tym także liczne nowelizacje ustawy o radiofonii i telewizji, przeprowadzana w latach 2008 - 2019, które ostatecznie w zasadniczy sposób przeformowały status prawno-instytucjonalny jak i polityczny nadawcy publicznego. Wreszcie istotnym dowodem na próbę podporządkowania nadawcy publicznego władzy wykonawczej jest ostatnio wprowadzona trwała zmiana jego źródeł finansowania. Niezależność mediów publicznych w znacznym stopniu jest właśnie pochodną sposobu ich finansowania. Abonament, a w zasadzie brak możliwości jego egzekwowania, okazał się nieskutecznym rozwiązaniem do zapewnienia finansowania realizacji służby publicznej, tzw. misji publicznej. Rosnący udział przekazów handlowych w finansowaniu mediów publicznych doprowadził do uzależnienia treści programowych od wyników oglądalności, a co za tym idzie do ich komercjalizacji. Upartyjnienie i niska jakość treści programowych przyczyniła się do postępującego spadku wiarygodności nadawców publicznych. W warunkach braku zaufania realizacja służby publicznej wydaje się być niemożliwa jeśli nie bezzasadna.

Dynamika prawno-polityczna statusu nadawcy publicznego uzasadnia podjęcie tematu.

Przedmiot, cel i tezy dysertacji

Pod tytułem rozprawy, status prawno-polityczny TVP S.A. (TVP), rozumiem formę prawną, zasady organizacji i funkcje pełnione przez polskiego nadawcę publicznego. Skonfrontowano funkcje zakładane przez teoretyków z oczekiwanymi

legislatorów i z realizowanymi przez nadawcę. Celem dysertacji jest po pierwsze, identyfikacja funkcji pełnionych przez telewizyjnego nadawcę publicznego w Polsce i po drugie, refleksja nad wpływem przyjętych form prawnej i organizacyjnej na ofertę programową i funkcje pełnione przez TVP.

W pracy założono pięć hipotez:

H1 – normatywne teorie demokracji i doktryny medialne zakładają realizację przez media publiczne określonych funkcji;

H2 - w Europie, zwłaszcza w państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE), nastąpiła unifikacja zasad organizacji i funkcjonowania nadawców publicznych;

H3 – polski legislator przewidział określone funkcje mediów publicznych;

H4 – oferta programowa polskiego nadawcy publicznego odpowiada na oczekiwania legislatora;

H5 - sposób organizacji polskiego nadawcy publicznego manifestuje się w treści przekazów.

W procesie weryfikacji hipotez pomocnymi okazały się odpowiedzi na szczegółowe pytania badawcze, stawiane w poszczególnych rozdziałach. W większości przypadków treść pytań odzwierciedlają tytuły podrozdziałów.

W dysertacji zastosowano ograniczenia przedmiotowe. Podstawowym jest przyjęta cezura czasowa. Badaniem objęto aktualny status prawny i organizacyjny TVP. Przy analizie materiałów zastanych (struktura programów TVP) porównywano dane z lat 2004 oraz 2006 – 2018. Górna cenzura wynikała z dostępności źródeł – ostatnie sprawozdanie Zarządu TVP obejmuje działalność w roku 2018. Tam, gdzie prowadzono własne badania próba była mniejsza ale obejmowała także przykłady z roku 2019 i z marca 2020. I tak: analizę dziennych ramówek czterech programów uniwersalnych (tzw. wielkiej czwórki) przeprowadzono na próbie jednego dnia (jednego z październikowych poniedziałków) w okresie pięcioletnim (lata 2014-2018), w którym to dokonały się istotne zmiany zasad organizacji nadawcy publicznego a nade wszystko zasadniczej zmianie uległo także jego otoczenie polityczne i społeczne. Uzupełniono ją także o analizę ramówek z trzech poniedziałków marca 2020 roku, w których obowiązywał już stan epidemiologiczny a później epidemii, tj. 16.03., 23.03 i 30.03. Natomiast analizę zawartości głównego wydania audycji

informacyjnej TVP1, „Wiadomości” (W), przeprowadzono na próbie tygodniowej (od 14 do 20 października 2019).

Kolejne ograniczenie przedmiotowe wynikało z przyjętej perspektywy politologicznej. Poza instytucjami politycznymi oczekiwania wobec mediów formułują wszak inne podmioty systemu społecznego, jak na przykład instytucje społeczeństwa obywatelskiego czy elity gospodarcze, których nie uwzględniono. Pominęto także aspekty technologiczne i ekonomiczne, skupiając się na politycznych funkcjach TVP, roli jaką odgrywa na rzecz rozwoju demokracji w Polsce.

Ostatnim czynnikiem ograniczającym zakres przedmiotowy dysertacji jest znajomość języków obcych. Niemożliwym było samodzielne przeprowadzenie analizy aktów prawnych regulujących funkcjonowanie telewizji publicznych między innymi w Estonii, Grecji, Łotwie, na Cyprze, czy na Węgrzech. W takich przypadkach skorzystano z danych sporządzonych w języku angielskim przez organizacje zrzeszające nadawców publicznych albo ich ciała kontroli lub posłużono się literaturą przedmiotu.

Założenia metodologiczne

Podstawę teoretyczną rozprawy stanowi funkcjonalizm, umożliwiający systematyzację wiedzy empirycznej o działaniu mediów. Zdecydowano się na wersję neofunkcjonalizmu, którą rozwinął na przykład amerykański socjolog kultury Jeffrey Charles Alexander (*Neofunctionalism and After*, John Wiley & Sons, Oxford 1998), z racji tego, że nie jest on uwikłany w założenie funkcjonalizmu o bezwzględny obowiązek działania poszczególnych elementów systemu społecznego (w tym przypadku mediów) na rzecz jego stabilizacji, a nawet dopuszcza działania na rzecz jego zmiany.

Zgodnie z założeniami wielopoziomowego racjonalno-pragmatycznego dyskursu i korzystając z możliwości dokonywania syntezy interpretacyjnej w porządku kilku dyscyplin (do czego predystynuje poliformiczność świata polityki) analizie poddane zostały mechanizmy wpływające na sposób realizacji funkcji mediów publicznych. Pomocnymi teoriami okazały się zarówno instytucjonalizm jak i behawioralizm. Z jednej strony nieodzowną okazała się analiza aktów normatywnych regulujących działania mediów publicznych czy państwowych organów powołanych do ich kontroli (instytucjonalizm), z drugiej zaś - obserwacja zachowań politycznych,

wyrażających się w postawach, przekonaniach, motywacjach i oczekiwaniach podmiotów jednostkowych bądź zbiorowych (behawioralizm).

Zastosowano strategię triangulacji w trzech z czterech wersji wyróżnionych przez amerykańskiego socjologa Normana K. Denzina, tj. triangulację danych, teoretyczną i metodologiczną (*The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*, Aldine Pub. Co, California 1970). Rozwiązywanie problemu badawczego przy użyciu różnorodnych perspektyw teoretycznych i zróżnicowanych metod i technik badawczych pozwala ograniczyć ewentualne błędy pomiaru, zapewnia uwzględnienie szerszego kontekstu, pomaga w prawidłowym wnioskowaniu. Wykorzystano ilościowe i jakościowe metody badawcze, w tym: analizę danych (*desk research*), analizę instytucjonalno-prawną, analizę zawartości, krytyczną analizę literatury i metodę porównawczą. Każda z nich widnieje w podręcznikach do metodologii badań politologicznych. Przewaga metod jakościowych, o charakterze eksploracyjnym, (analiza instytucjonalno-prawna, metoda komparatywna, krytyczna analiza literatury, analiza zawartości) wynikała z konieczności zdobycia jak największej porcji danych o TVP i telewizyjnych nadawcach publicznych w państwach członkowskich UE. Pozyskana wiedza umożliwiła określenie kontekstu funkcjonowania TVP, stając się podstawą interpretacji i wnioskowania.

Metodami ilościowymi była przede wszystkim analiza danych statystycznych, głównie dotyczących społecznego zasięgu i oferty programowej telewizyjnych nadawców publicznych, pochodzących z raportów wiodących ośrodków badawczych w poszczególnych państwach UE lub sprawozdań składanych przez samego nadawcę publicznego czy organ go kontrolujący. I tak na przykład sporządzone na podstawie rocznych sprawozdań Zarządu TVP zestawienie struktury programowej nadawcy pozwoliło ocenić, jakie treści były przekazywane, które z nich dominowały i na tej podstawie wnioskować o funkcjach, w tym wiodących, z punktu widzenia samego nadawcy.

Analiza instytucjonalno-prawna pozwoliła stworzyć obraz podstaw legislacyjnych polskiego nadawcy publicznego. Po pierwsze skoncentrowano się na właściwym doborze systemów referencyjnych, czyli na ustaleniu listy kluczowych aktów prawnych krajowych i europejskich. Po drugie analiza treści tych dokumentów pozwoliła na ustalenie zakresu regulacji wpływających na sposób organizacji nadawcy publicznego w wymiarze instytucjonalnym oraz na zasady jego funkcjonowania.

Dodatkowo, w przypadku polskich dokumentów, wskazanie historii ich nowelizacji umożliwiło nakreślenie intencji ustawodawcy zmieniającego kształt poszczególnych instytucji czy przenoszącego kompetencje z jednej instytucji na inną.

W Europie, poza Wielką Brytanią i Niemcami, telewizyjni nadawcy publiczni funkcjonują od niespełna czterdziestu lat, w Polsce jeszcze krócej. W większości państw europejskich, w tym w Polsce, powołani zostali na bazie dotychczas państwowych podmiotów w większości monopolistów. Wraz ze zmianą formy własności, zasad organizacji i zarządzania zmianie uległy także cele i zasady ich funkcjonowania. Społecznie oczekiwany proces zmian, zwłaszcza zagwarantowanie bezstronności i niezależności politycznej nadawcy publicznego, opóźniają dotychczasowi dysponenci – politycy, a zwłaszcza politycy ugrupowań rządzących. Metoda komparatywna pozwoliła zidentyfikować mechanizmy rządzące zmianami instytucjonalnymi, zakwalifikować polski przypadek do omówionych w literaturze przedmiotu modeli stosowanych w praktyce europejskiej (modele mediów publicznych Daniela Hallina i Paolo Manciniego, modele funkcjonowania nadawców publicznych według kryteriów Kevina Williamsa). W myśl założenia, że żadnego zjawiska nie można rozpatrywać bez stosowania porównań do jemu podobnych do analizy europejskiego kontekstu, w jakim funkcjonuje polski telewizyjny nadawca publiczny kilkakrotnie wykorzystano metodę komparatywną. Pozwala ona gromadzić fakty, wyjaśniać powiązania genetyczne i podkreślać cechy dystynktywne istniejących w państwach europejskich rozwiązań organizacyjno-prawnych. Wykorzystana została przede wszystkim do opisu kontekstualnego i klasyfikacji czyli do osiągnięcia dwóch spośród czterech wymienionych przez Todda Landmana celów podejmowania politologicznych badań porównawczych (pozostałe cele to testowanie hipotez oraz przewidywanie, *Issues and Methods in Comparative Politics. An Introduction*, Routledge, London-New York, 2003). Przede wszystkim zidentyfikowano i scharakteryzowano cechy i czynniki wpływające na zmiany organizacji i funkcjonowania nadawców publicznych. Po drugie zaktualizowano lub dostarczono nowe przykłady potwierdzające istniejącą w literaturze klasyfikację organów kontrolujących nadawców publicznych (tzw. regulatorów) i typologię modeli mediów publicznych. Wyciągnięte z tych badań wnioski umożliwiły określenie zakresu unifikacji zasad funkcjonowania mediów publicznych w Europie.

Mającą pomocniczy charakter krytyczna analiza literatury potwierdziła niedostatki teoretycznej refleksji nad funkcjami mediów publicznych. W głównej mierze na niej oparty został rozdział pierwszy dysertacji. Częściowo przeprowadzona w kierunku przeglądu systematycznego ułatwiła operacjonalizację pojęcia funkcja i stanowiła podstawę badań własnych. Jej przedmiotem przede wszystkim były normatywne teorie demokracji i doktryny medialne a także prace naukowe politologów, socjologów i medioznawców.

Analiza zawartości wykorzystana została dwukrotnie. W sposób najbardziej pełny (ilościowa analiza zawartości i jakościowa analiza treści) do prezentacji głównego wydania audycji informacyjnej TVP1 – „Wiadomości”. Badanie wspomogło ocenę czynników wpływających na treść i określenie funkcji realizowanych przez audycję. W ograniczonym zakresie (analiza dziennych ramówek) analizę zawartości wykorzystano do prezentacji audycji, za pomocą których nadawca publiczny realizuje tzw. misję. Analiza zawartości przeprowadzana zgodnie z zasadami, takimi jak m.in. systematyczność, obiektywizm, powtarzalność oraz istotność, pozwala na precyzyjne określenie cech przekazu medialnego.

Baza źródłowa

Dysertacja oparta została głównie na materiałach źródłowych, w tym aktach normatywnych. Bibliografia zawiera 102 analizowane dokumenty. Członkostwo Polski w europejskich organizacjach – UE i Radzie Europy (RE) obliguje koniecznością implementacji przyjętych w nich regulacji prawnych i wyznawania zespołu wartości (warunkiem członkostwa w UE jest konieczność przyjęcia *acquis communautaire* i wypełnienia kryteriów kopenhaskich). Dotyczy to także zasad funkcjonowania mediów, w tym mediów publicznych, traktowanych jako instytucje znaczące zarówno z punktu widzenia rozwoju kultury europejskiej i kultur narodowych, ale także z powodu potencjalnych możliwości wspierania demokracji i idei społeczeństwa obywatelskiego czy zaspokajania różnorodnych, zmieniających się potrzeb społecznych, wynikających m.in. z dynamiki technologicznej czy gospodarczej. Roli mediów publicznych poświęcony został protokół amsterdamski (1997). Przyznaje on prawo do swobodnego ich kształtowania poszczególnym państwom członkowskim. Toteż traktowany być może, jako wykaz wartości i idei, wskazujący jednakże na pożądane funkcje mediów publicznych. Warunki brzegowe konkretnych rozwiązań organizacyjnych zawiera dyrektywa o audiowizualnych

usługach medialnych oraz komunikaty Komisji Europejskiej (KE) w sprawie udzielenia pomocy państwa dla radiofonii i telewizji publicznej. Państwa członkowskie UE obligują także uchwały i zalecenia RE w sprawie zagwarantowania niezależności nadawców publicznych i zarządzania nimi oraz ich misji w społeczeństwie informacyjnym. Dokumenty te nie narzucają konkretnych rozwiązań co sprawia, że status prawny, forma organizacyjna, źródła finansowania i oferta programowa mediów publicznych różnią się w poszczególnych państwach członkowskich. Zatem z uwagi na internalizowanie standardów organizacji międzynarodowych analizowanymi aktami normatywnymi obok polskich były także regulacje przyjęte w UE, uchwały i zalecenia RE dotyczące mediów publicznych a także, w celu porównawczym, rozwiązania prawne obowiązujące w państwach członkowskich UE.

Kolejnym rodzajem materiałów źródłowych były dane urzędowe, szczególnie: sprawozdania polskich i zagranicznych organów kontroli nadawców audiowizualnych lub organizacji je zrzeszających, jak na przykład Europejskiej Platformy Organów Regulacyjnych (European Platform of Regulatory Authorities, EPRA) i Europejskiej Unii Nadawców (European Broadcasting Union, EBU) oraz roczne raporty samych telewizyjnych nadawców publicznych, głównie Zarządu TVP.

Poddanymi analizie źródłami zastanymi były także publikacje teoretyków normatywnych teorii demokracji (między innymi Josepha A. Schumpetera, Roberta A. Dahla, Seymoura Martina Lipseta, Paula Q. Hirsta, Jürgena Habermasa i Johna S. Dryzeka) czy doktryn medialnych (Johna Milтона, Johna S. Milla, jak również raport Komisji ds. Wolności Prasy „Social Responsibility Theory of the Press”).

W wykazie wykorzystanych źródeł nie można pominąć bogatej polskiej i obcojęzycznej politologicznej, socjologicznej i medioznawczej literatury przedmiotu, podejmującej szeroko rozumiany problem funkcji mediów, w tym mediów publicznych, w procesie politycznym czy analizującej konkretne zagadnienia dotyczące form organizacji i funkcjonowania nadawców publicznych. Spośród autorów 244 publikacji wskazanych w bibliografii podkreślić należy ustalenia takich teoretyków, jak: Manuel Castells, John Keane, Brian McNamir, David McQuail, Ulrich Sarcinelli, Giovanni Sartori, Jasper Strömbäck, Jay G. Blumler a spośród polskich – Bogusława Dobek-Ostrowska, Krystyna Doktorowicz, Tomasz Goban-Klas, Karol Jakubowicz, Maciej Mrozowski, Beata Ociepka i Ewa Stasiak-

Jazukiewicz. Analiz konkretnych zagadnień, jak chociażby zakresu dozwolonej pomocy państwa czy przykładów przyjętych rozwiązań organizacyjnych dostarczyły publikacje, m.in. takich badaczy, jak: Chris Hanretty, Ryszard Chruściak, Alicja Jaskiernia, Dorota Piontek, Jędrzej Skrzypczak.

Struktura dysertacji i wnioski

Dysertacja składa się z trzech rozdziałów merytorycznych, wstępu i zakończenia. Uzupełnienie stanowią dwa załączniki, wykazy tabel i skrótów. Taki podział motywowany był założonym celem badawczym - koniecznością teoretycznego odniesienia się do pojęcia funkcji mediów publicznych i potrzebą ustalenia wpływu przyjętych form prawnej i organizacyjnej na ofertę programową i funkcje pełnione przez TVP. Ponieważ każdy rozdział i większość podrozdziałów opatrzona została podsumowaniem podejmowanych zagadnień i ekspozycją ich istoty w zakończeniu skoncentrowano się na ocenie stopnia realizacji celów badawczych.

Pierwszy rozdział ma teoretyczny charakter. Poza określeniem zakresu używanych pojęć (podrozdział pierwszy) jego przedmiotem są implikacje dla dziennikarstwa i mediów zawarte w normatywnych teoriach demokracji, w modelach: wyborczym, partycypacyjnym i deliberatywnym, jak i w odpowiadających im doktrynach medialnych: liberalnej, społecznej odpowiedzialności mediów i demokratycznego uczestnictwa (podrozdziały 2 i 3). Weryfikowana tu hipoteza o tym, że normatywne teorie demokracji i doktryny medialne zakładają realizację przez media publiczne określonych funkcji nie została w pełni potwierdzona.. Krytyczna analiza literatury doprowadziła do konstatacji, że model wyborczy przewiduje, że główne zadanie dla dziennikarzy polegać winno na dostarczaniu wyborcom odpowiedniej dawki informacji i sprawowaniu kontroli. W pozostałych dwóch modelach, partycypacyjnym i deliberatywnym, w których stawia się na obywatela aktywnego, a proces podejmowania decyzji politycznych poprzedzany ma być debatą publiczną, od mediów oczekuje się organizowania tej debaty. Bardziej szczegółowo zadania wobec mediów formułują normatywne teorie mediów. I tak, doktryna liberalna głosi potrzebę wolnych mediów, odbijających pluralizm poglądów w społeczeństwie; doktryna odpowiedzialności społecznej podnosi wagę zobowiązań mediów wobec społeczeństwa i jego instytucji, zaś doktryna demokratycznego uczestnictwa postuluje zaangażowanie mediów w życie społeczne poprzez

udostępnianie swoich łam odbiorcom i aktywizowanie ich do udziału w działaniach samych mediów. W niewielkim zakresie normatywne teorie demokracji i doktryny medialne odnoszą się do zagadnień związanych z mediami publicznymi. Trudno oczekiwać od Josepha Aloïsa Schumpetera, żyjącego w czasach narodzin idei mediów publicznych, że poświęci im więcej uwagi ale nie zajął się nimi i Robert Alan Dahl, którego „Demokracja i jej krytycy” wydana została w 1989 roku, czyli w okresie, w którym media publiczne, zwłaszcza w Europie, odgrywały rolę dominujących źródeł pozyskiwania informacji. W przypadku twórców i współczesnych wyznawców doktryny liberalnej jest podobnie. Nie widzą w mediach publicznych wartościowego narzędzia demokracji a jedynie niepożądany przykład interwencjonizmu państwa na rynku medialnym. Wyznawcy neoliberalizmu skłonni są tolerować ich istnienie, o ile stanowią uzupełnienie mediów komercyjnych i adresowane są do niszowego odbiorcy. Doktryna demokratycznego uczestnictwa nie ukrywa rozczarowania mediami publicznymi, krytykując ich zcentralizowanie i zbiurokratyzowanie i promuje media alternatywne - niskokosztowe, będące wytworem nieprofesjonalistów, funkcjonujące poza medialnym mainstreamem i często związane z ruchami społecznymi, pozostające poza instytucjonalną kontrolą a nade wszystko - dążące do zmian systemu społecznego. Jedynym orędownikiem istnienia mediów publicznych pozostaje doktryna odpowiedzialności społecznej. Nie rozstrzyga jednak o ich formie organizacyjnej. Wywnioskować z niej można jednak postulowane funkcje mediów publicznych.

Skomplikowana materia mediów publicznych, funkcjonujących w złożonym systemie społecznym z jego wielorakimi odniesieniami natury politycznej, gospodarczej, technologicznej i kulturowej uniemożliwiła teoretykom wypracowanie jednolitego poglądu po pierwsze, na temat zasadności istnienia mediów publicznych a po drugie, jednolitych oczekiwań wobec sposobów ich organizacji oraz pełnionych przez nie funkcji, ewentualnie roli i zadań. Znacznie łatwiej przyszło teoretykom sformułować zalecenia dotyczące reprezentowanych przez media publiczne wartości i jakości prezentowanych przez nie treści. Dokonane przeze mnie zestawienie tych walorów pomogło ustalić zasady, jakimi powinny kierować się media publiczne i pracujący w nich dziennikarze przy okazji realizacji poszczególnych funkcji. Trudności z ustaleniem funkcji i sposobów organizacji mediów publicznych

przełożyły się na brak jednej, powszechnie akceptowalnej definicji pojęcia. Podobnie, jak w przypadku funkcji teoretycy skłonni są wymieniać jedynie zbiór zasad organizacji i funkcjonowania mediów publicznych.

W rozdziale drugim przedstawiono status prawny i organizacyjny TVP na tle rozwiązań przyjętych w innych państwach UE. Weryfikowane były tu dwie hipotezy: zakładająca, że w Europie, zwłaszcza w państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE), nastąpiła unifikacja zasad organizacji i funkcjonowania nadawców publicznych oraz przekonanie, że polski legislator przewidział określone funkcje mediów publicznych.

Pierwsza z tych hipotez nie została w pełni potwierdzona. Wskazano gwarancje istnienia i sposób określenia zasad funkcjonowania mediów publicznych w regulacjach UE i RE. Spośród dotychczas wydanych przez obie organizacje europejskie 180 regulacji poświęconych mediom tylko 18 dedykowanych zostało mediom publicznym, w tym tylko 5 o charakterze wiążącym dla krajowych legislatyw i władz wykonawczych państw członkowskich, w tym oczywiście polskich. Zobowiązania prawne, jakie nakładają one na państwa członkowskie to:

1. konieczność prawnej regulacji statusu nadawcy publicznego;
2. obowiązek zdefiniowania pojęcia serwis publiczny (tzw. misja publiczna);
3. nakaz określenia statusu prawnego organów kontrolnych;
4. żądanie zagwarantowania mediom publicznym niezależności redakcyjnej i stworzenie warunków ochrony ich przed ingerencją ekonomiczną i polityczną z zewnątrz oraz w stosunkach wewnętrznych.

W dokumentach obu organizacji sformułowano także oczekiwania dotyczące funkcjonowania nadawcy publicznego. Są to:

- a) zapewnianie zróżnicowanej i wysokiej jakości treści, co ma umacniać demokrację i spójność społeczną a jednocześnie promować dialog międzykulturowy i wzajemne zrozumienie;
- b) wykorzystywanie technicznych możliwości (cyfryzacja i dywersyfikacja platform dystrybucyjnych) pozwalających na skuteczne reagowanie na zmieniające się oczekiwania odbiorców;

- c) poprzedzenie wykonywania nowych usług medialnych procedurą wcześniejszej oceny konsekwencji rynkowych (tzw. test amsterdamski);
- d) współpraca w skali ogólnoeuropejskiej i wymiana dobrych praktyk i najlepszych treści w celu stworzenia dynamicznej europejskiej sfery publicznej i wspierania demokratycznego obywatelstwa w szerszej Europie.

W celu określenia zbieżności czy rozbieżności w definiowaniu tegoż nadawcy zaprezentowano status prawny nadawcy publicznego w poszczególnych państwach członkowskich UE. Zadano też pytanie o zakres tychże definicji i tym samym funkcje nakładane przez ustawodawców na nadawcę publicznego.

Przedmiotem rozdziału była także analiza regulacji UE pod kątem obecności w nich wskazań odnoszących się do sposobu zarządzania mediami publicznymi. Zidentyfikowano zewnętrzne i wewnętrzne ciała kontroli nadawców publicznych w poszczególnych państwach. Literatura przedmiotu wyróżnia modele zarządzania mediami publicznymi ze względu na liczebność ciał kierowniczych a nade wszystko z uwagi na stosowaną procedurę ich wyłaniania. W dokonanej w tym rozdziale klasyfikacji nadawców z większości państw UE wykorzystano stosowane w literaturze przedmiotu kryteria selekcji, uwzględniając zwłaszcza podmiot wyłaniający (parlament, prezydent czy rady radiofonii i telewizji), procedurę wyłaniania kandydatów do zarządu (konkurs czy nominacja) oraz rodzaj reprezentacji, spośród której dokonywany jest wybór (reprezentanci sił politycznych czy specjaliści). Pozwoliło to na określenie stopnia upolitycznienia zarządów nadawców publicznych. W przypadku TVP upolitycznienie przejawia się nie tylko na poziomie gremiów kontrolujących i zarządzających ale także w składzie osobowym zespołu dziennikarzy, kompletowanego nie ze względu na profesjonalizm a z racji sympatii politycznych.

Kolejnym zagadnieniem podjętym w tym rozdziale było wskazanie dominującej formy finansowania polskiego telewizyjnego nadawcy publicznego na tle rozwiązań przyjętych w państwach członkowskich UE. Refleksji poddano zagadnienie wpływu ograniczenia sposobów finansowania mediów publicznych na organizację i funkcjonowanie nadawcy publicznego (dozwolona pomoc publiczna). W literaturze przedmiotu wyodrębnia się kilka modeli finansowania nadawcy publicznego: ze środków publicznych (podatek, abonament lub dotacje budżetowe), z reklamy oraz mieszany z ograniczoną reklamą. W Polsce stosowany jest model mieszany, przy

czym od 2016 roku zaobserwowano zmianę jednej składowej a mianowicie praktyczne odejście od abonamentu na rzecz dotacji budżetowej.

Analiza rozwiązań prawnych przyjętych w poszczególnych państwach członkowskich UE i w Wielkiej Brytanii doprowadziła do wniosku, że państwa te różni stopień i sposób realizacji tych nakazów i zaleceń, co sprawia, że mimo wypracowania europejskich podstaw prawnych i standardów trudno potwierdzić, że wszystkie państwa europejskie, w tym Polska, realizują zasady organizacji i funkcjonowania nadawców publicznych zgodnie z literą i duchem prawa europejskiego.

Druga hipoteza weryfikowana w tym rozdziale została potwierdzona. Polski ustawodawca oczekuje od telewizyjnego nadawcy publicznego realizacji określonych funkcji. Ich analiza prowadzi do wniosku, że są to funkcje zbieżne ze sformułowanymi w doktrynie odpowiedzialności społecznej.

Rozdział trzeci w całości dedykowany został wyłącznie polskiemu telewizyjnemu nadawcy publicznemu. Jego celem była konfrontacja funkcji zakładanych przez polskiego ustawodawcę a realizowanych przez TVP. I w tym rozdziale weryfikowano dwie hipotezy: zakładającą, że oferta programowa polskiego nadawcy publicznego odpowiada na oczekiwania legislatora oraz założenie, że sposób organizacji polskiego nadawcy publicznego manifestuje się w jakości i treściach formułowanych przez niego przekazów. Obie zostały pozytywnie zweryfikowane.

Na podstawie sprawozdań zarządów TVP z lat 2004 oraz 2006 - 2018 określono strukturę programową nadawcy, pozwalającą wnioskować o założeniach programowych nadawcy. Dokonane zestawienie funkcji mediów publicznych sformułowanych w doktrynie odpowiedzialności społecznej z ustawowymi zobowiązaniami i z wynikami analizy struktury programowej poszczególnych kanałów TVP dowiodło obecności gatunków odpowiednich dla wszystkich ustawowo przypisanych funkcji nadawcy publicznego.

Określeniu sposobu realizacji tych funkcji służyły dwa kolejne badania. Po pierwsze przeprowadzono analizę dziennych ramówek anten uniwersalnych TVP1 i TVP2 (i w ograniczonym zakresie analizę ramówek konkurencyjnych komercyjnych nadawców - TVN i Polsat), odkrywającą rodzaje audycji, częstotliwość i czas ich

emisji. Badano sposoby realizacji wszystkich funkcji oczekiwanych przez ustawodawcę: informacyjnej, kontrolnej, kanału artykulacji poglądów, stanowienia platformy debaty publicznej, edukacyjnej, kulturowej oraz rozrywkowej. Badanie miało odpowiedzieć na pytanie, czy funkcje deklarowane w strukturze programowej są faktycznie realizowane. Pomocnymi w skonstruowaniu odpowiedzi na tak sformułowane pytanie było zwrócenie uwagi na to, jak korzystano z przewagi, jaką daje czas najwyższej oglądalności, za pomocą jakich sposobów i środków wyrazu. Ponadto chodziło o zidentyfikowanie audycji specyficznych, niedostarczanych przez głównych konkurentów na rynku – uniwersalne telewizje komercyjne TVN i Polsat. Przeprowadzone badanie potwierdziło realizację wszystkich funkcji dowodząc jednocześnie, że najwięcej czasu antenowego przeznaczono na funkcję rozrywkową. 27 marca 2020 roku TVP podpisała z Ministerstwem Edukacji Narodowej porozumienie o realizacji audycji oświatowych dla uczniów szkół podstawowych. Ponieważ nastąpiło to na kilka dni przed planowanym złożeniem dysertacji ograniczono się do odnotowania tej cennej inicjatywy i opisu jej zakresu. Pobieżne potraktowanie zagadnienia usprawiedliwia brak wiedzy na temat podstawy programowej szkół podstawowych, niezbędnej do analizy treści tego rodzaju audycji. Z tego skromnego oglądu wynika jednak, że w czasie stanu epidemii badane programy korygowały ramówki wprowadzając nowe formaty, szczególnie informacyjne i poradnikowe, odpowiadając na oczekiwania odbiorców i wspierając władze (funkcja edukacyjne).

Analiza ramówki nie pozwala ocenić jakości realizacji tych funkcji. Wobec tego zdecydowano o bardziej szczegółowym oglądzie funkcji informacyjnej. W tym celu przeprowadzono analizę zawartości głównego wydania audycji informacyjnej TVP1 – „Wiadomości”. Dowiodła ona upartyjnienia audycji i świadomego stosowania w niech technik manipulacyjnych. W badanym czasie zamiast pełnienia funkcji informacyjnej „Wiadomości” nadawały rozgłos instytucjom rządowym i stanowiły kanał artykulacji programu rządzącej partii politycznej.